

Bai Di ile Röportaj: Devrimci Çin'de Büyümek

Editörün Notu: Aşağıdaki röportaj ilk kez 12 Nisan 2009 tarihinde revcom.us web sitesinde yayınlanmıştır. Türkçe çevirisini okurlarımızın dikkatine sunarız.

Kaynak için bkz: [Interview with Bai Di: Growing Up in Revolutionary China \(revcom.us\)](http://revcom.us)

Bai Di, 1976'da Mao'nun ölümünden sonra kapitalizm geri getirilmeden önce sosyalist Çin'de yetişmiştir ve Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne (1966-1976) katılmıştır. *Some of Us: Chinese Women Growing Up During the Mao Era* adlı kitabın editörlerinden biridir, ayrıca Drew Üniversitesi'nde Çin ve Asya Çalışmaları Direktörüdür. Bai Di ile aşağıdaki röportaj Şubat 2009'da *Revolution* gazetesi muhabiri Li Onesto tarafından yapılmıştır. Röportajın tamamı burada online olarak yer almaktadır.

Li Onesto: Sosyalist Çin'de büyüyen biri olarak deneyimlerinizden bahsettiğinizi duyan genç bir kişi, bana önceden Kültür Devrimi sırasında kadın olmanın nasıl bir şey olduğu da dahil olmak üzere sürece ilişkin aslında hiçbir fikrinin olmadığını söyledi.

Bai Di: Benim kuşağımda kadınların çoğu harika şeyler başarmayı umuyordu. Bizler gençken yani ergenlik dönemindeyken devrimci ideallerimiz vardı. Bazı hedefler için çabalamıştık. Hayatımızın yalnızca kendimiz için değil, fakat toplumun daha büyük hedefleri için anlam dolu olduğunu hissetmiştik. O anda tartıştığımız şeyler bu şekildeydi. Hayal ettiğimiz dünyaya dair idealisttik. 1972 civarında kırlara gittiğimizde henüz 15 yaşlarındaydık. O sırada liseden mezun olmuştum. Okul kapandıktan yaklaşık bir yıl sonra 1966'da yeniden açılmıştı. Zamanın çoğunu Başkan Mao'nun çalışmalarını ve biraz matematik, kimya ve fizik çalışarak geçiriyorduk. Daha sonra Sovyetlerden kaynaklı savaş tehdidi nedeniyle okul bahçesinde tüneller kazıyorduk. Ülkemizi korumaya çalışıyorduk.

Sınıfımızda binden fazla öğrenci vardı ve lisemizdeki kadınlar olarak dördümüz bir araya gelerek Kızıl Muhafızlar tarihinin bir destanını yazmaya karar vermiştik. Şu an düşününce o an çok hevesli olduğumuzu görüyorum. Bize katılmaya çalışan iki erkek vardı, onlarla görüştük. Her birinin kendilerinin yazdığı şiirsel bir şeyler sunduğunu hatırlıyorum, dört kadın bunları inceledik. Yeterince iyi olmadıkları için onları bu yazı grubuna almamaya karar verdik. Standartlarımıza uymadıkları için yazılarını beğenmemiştik. Onları geri çevirdik. Dördümüz, bu alanda en iyisi olduğumuzu düşünüyorduk. Başkan Mao'nun öğretileriyle diğer insanlara eğitim verme uygulamalarımızı kaydetmek istedik. Okulda ilk "Başkan Mao Düşüncesi Propaganda Ekibi"ni biz düzenledik.

Li Onesto: Çoğu insan "propaganda ekibi" terimini duyduğunda bunun ne olduğunu bilmiyor ve/veya buna olumsuz bir şeymiş gibi bakıyor, sanki insanlara ne düşüneceklerini söylemekle ilgiliymiş gibi, bunun eleştirel düşünmeye aykırı olduğunu düşünüyorlar.

Bai Di: Kültür Devrimi'nin başlangıcında Mao Zedong propaganda ekipleri devrimci Kızıl Muhafızlar tarafından eğitilmiş insanlar ve öğrenciler tarafından kurulmuştu; hepsi şarkılar ve şiirlerle donanmıştı, şehirdeki mahallelere ve daha sonra kırsal kesime giderek eğitim durumu iyi olmayan kesimlere bilgiyi yayabiliyorlardı. "Az eğitilmiş insanlara" partinin direktiflerini ve Başkan Mao'nun fikirlerini öğretmeye çalıştılar. Propaganda ekibimiz insanlara devrimci şarkılar öğretti ve gazetelerden onlara güncel olayları okudular. Okulumuzun öğrencileri mahalleleri temizlemeye gittikten sonra danslar ve şarkılar söyledik; temizlik çok önemli olduğu için herkesi mahalleyi temizlemeye çağırdık. Bunun daha büyük bir toplum inşa etmenin bir parçası olduğunu hissediyorduk.

Li Onesto: Sahip olduğunuz ideallerle ilgili olarak bunu nasıl görüyordunuz?

Bai Di: Bir değişiklik yapabileceğimizi düşünüyorduk, tüm bu

fırsatlar vardı. Dünyayı değiştirecektik; Çin'i değiştirecektik. Benim kuşağımın misyonu buydu, çünkü çok özel bir çağda yaşıyorduk: Harika 1960'lar ve 1970'lerden geçiyorduk. O ana komünizmin şafağı demiştik. Bu büyük toplumu inşa etmek için çalışıyorduk ve o toplumdaki herkesin eğitim alması gerektiğini hissetmiştik. Çünkü biz öğrenciler okuyabilir ve yazabilirdik. Bunu diğer insanlara ilham vermek için kullanmalıydık. Onlara şarkı söylemeyi öğretmek ve onlara Mao'nun eserlerinden bölümleri öğretmek için kullanabilirdik. Propaganda ekiplerinin yaptığı buydu. Bu kavram İngilizce'ye çevrilirken belli bir anlam kaybı oluyor. Şu anda Çince'de bu ifade halen çok olumlu kabul edilen bir şeye atıfta bulunmaktadır. Propaganda ekibi deyimi olumsuz bir şey değildir, herkesin bilmesi gerekenleri, parti merkez komitesinin fikirlerini, ne yaptıklarını bilmesini sağlamaktır. Kültür Devrimi sırasında herkesin bunları öğrenmesi gerekiyordu. O zamanlar Çin çok büyük bir ülkeydi ve her düzeydeki devlet teşkilatının bir propaganda departmanı vardı, buna her düzeyde ihtiyacınız vardı. Okuma yazma bilmeyen çoktu. Ve Başkan Mao'nun öğretilerinin hepsi çok kolay değildi, yoruma açıktı. Bir satırı değiştirirseniz, anlam değişiyordu. Sonuçta yalnızca kelimeleri öğretemezsiniz, aynı zamanda bunları açıklamak durumundasınız.

Mao'nun "sürekli okunan üç makale" denilen yazılarına bakın mesela. "Halka Hizmet Edin", "Dağları Hareket Ettiren Budala İhtiyar" ve "Norman Bethune'un Anısına". Budala ihtiyar hakkındaki eski hikayeye bir bakın, neden bundan bahsediliyor? Bu aslında herkesin zaten bildiği eski bir Çin masalıdır. Oğullarını, önünde engel oluşturan iki büyük dağı kaldırmaya çağıran ihtiyar bir adam hakkındadır. Diğerleri, bu iki büyük dağı kaldırmanın imkansız olduğunu söyleyerek onunla dalga geçerler. Fakat Budala İhtiyar, "Ben öldüğümde oğullarım devam edecek; Onlar öldüklerinde benim torunlarım devam edecek, sonra onların oğulları ve torunları ve sonsuza kadar devam edecek." der. Bu dayanıklılık Tanrıyı o kadar etkiler ki, Tanrı iki meleği gönderir onlar da dağları sırtlarında

taşırırlar. Ancak Başkan Mao bunu değiştirmiştir ve dağları yerinden oynatanın aslında alışkan halk olduğunu söylemiştir. şu anda biz komnristler, partimiz budala ihtiya adama benziyoruz demiştir.

Bu üç dağı -emperyalizm, feodalizm ve bürokratik kapitalizmi- yerinden oynatmaya çalışacağız, ancak bunu yapamıyoruz. Bu yüzden Çinlileri etkilemek zorundayız; onlar Tanrı'dır. Bize baskı yapan üç dağı ancak onlar uzaklaştırabilir. Halka görev vermeliyiz. Anlıyor musunuz? Bu yüzden onları hareket ettirmeliyiz, ne yaptığımızı anlamalıyız. Bunu insanlara anlatmanız gerekir, bunun neden çok önemli olduğunu bilmeleri gerekir. Bir şeyler yapmaya devam etmeli ve insanların ne yaptığımızı bilmelerini sağlamalıydık. Halkı siyasi açıdan eğitmeliydik, bu bizim işimizdi.

Geriye dönüp baktığımda aslında bütün görevimiz buydu. Bir şeyleri yazma ve anlama yeteneğini kazanabildiğimiz için çok şanslıydık, diğerleri bunu anlamadılar, bağlantıyı görmediler. Yani yaptığımız şey buydu ve düşünüyorum da ne kadar da kendimize güvenimiz vardı.

Li Onesto: Kültür Devrimi'nin kadınların statüsü üzerinde nasıl bir etkisi oldu?

Bai Di: Size bir örnek vereyim, size daha önce söylediğim şey aslında önemlidir, genç kadınlar bu evrede isimlerini değiştirdiler. 1966'da Kültür Devrimi'nin başlangıcında Başkan Mao, Kızıl Muhafızları Tiananmen Meydanı'ndaki büyük mitinglerde sanırım yaklaşık sekiz kez selamlamıştı. Mitinglerden birinde bir kız Tiananmen'e gitti ve Mao'ya bir Kızıl Muhafız kol bandı taktı. Mao, ona adının ne olduğunu sordu. "Song Binbin" dedi. Mao, bunun fazlasıyla Konfyş olduğunu söyledi. *Binbin* ihtiyatlı olmak ve alakgnlllk demektir. Başkan Mao, "İyi de niçin ihtiyatlı niçin alçakgönüllü olacakmışsın ki? Bence sen *Aiwu* olmalısın ve kadınlardaki bu militanlığı sevmelisin." dedi. Bu yüzden adını Binbin'den Aiwu olarak değiştirdi, bu da sevgi dolu bir

şekilde militanlığı ve mücadeleyi temsil ediyordu. Sonra bir akım başladı: Çiçek veya Yeşim gibi kadınsı isimleri olan kızlar isimlerini değiştirdiler.

Çin kültürüne göre adınızın bir anlamı vardır. Adımın hiçbir zaman cinsiyetçi bir çağrışımı olmadı ve bunun nedeni de ailemdi. Bai benim soyadım ve selvi ağacı anlamına gelir. Harika bir soyad. Ailede ilk doğan bendim ve ailem o sıralarda 1950'lerde oldukça ilericiydi. Bir isim bulmak için sözlüğe bakıyorlardı. Babam komünist düzende büyümüş ve 1946 yılında Komünist Parti'ye bağlı Yabancı Diller Okulu'nun birinci sınıfındaydı, okulun Rusça Bölümü taşındığında o da Yenan'dan Harbin'e taşınmıştı. Başkan Mao'nun ikinci oğlu da dahil olmak üzere birçok ünlü komünistin çocuklarıyla aynı sınıftaydı. O ve annem oldukça devrimciydi. Bu yüzden sözlüğe bakıp çok iddialı olmayan ama hayatta kalması çok kolay olan ağaç anlamına gelen "Di" yi buldular. Genç kadınlar isimlerini kadınsı isimlerden devrim niteliğinde bir şeye değiştirmeye çalışırken, adımı değiştirmek zorunda kalmadım, çünkü bu zaten özgürlük anlamına geliyordu. Kızlar, devrimci olmayan veya fazlasıyla kadınsı olan isimlerini değiştirmeye çalıştılar, bunu erkek isimleri gibi mücadeleciler ve güçlü isimlerle değiştirdiler. Kapitalizm geri geldikten sonra size kadınların isimlerini değiştirdiği üç örnek verebilirim. Arkadaşımdan birinin Kültür Devrimi'nden önceki adı fazlasıyla kadınsıydı, bu yüzden kelimenin tam anlamıyla "kültür devrimi" anlamına gelen *Wenge* olarak değiştirmişti. Son zamanlarda ondan haber aldım ve adını tekrar değiştirdiğini öğrendim. Pekin'deki bir yayınevinde editör olan başka bir arkadaşım var ve adı "kıızıl" idi, şimdi adını "küçük çiçek" olarak değiştirmiş durumda.

Li Onesto: Devrimci Çin'de kadınların rolü hakkında çok şey yazdınız. Kadınların 1949'dan önceki, ardından 1949'daki durumlarını ve sonrasında Kültür Devrimi'ndeki durumlarını şimdiki kapitalizm altındaki durumlarıyla karşılaştırabilir misiniz?

Bai Di: Çin'in, Komünist Parti altında nasıl değiştiğinin bir

göstergesi olarak ailemdeki üç kuşak kadın arasındaki farklılıklara bakmayı her zaman sevmişimdir. Her iki büyükannem de 20. yüzyılın başında doğdu ve ikisi de erken evlendi, biri 14, diğeri 15 yaşında. İkisinin de ayakları bağlıydı ve her biri 14 çocuk doğurdu. Görücü usulü evlilik yapıyorlardı. İkisi de okuma yazma bilmiyordu. Hayatları boyunca, doğurmak ve çocuk sahibi olmaktan, yeni doğanlardan bazılarının çaresizce öldüğünü görmekten başka hiçbir şey yapmadılar. Annemin hayatı çok farklıydı. 1930'lerde doğdu, yani temelde 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti kurulduğunda ortaokuldaydı ve 50'lerin başında diplomat olmayı hayal ederek Rusça öğrenmek için üniversiteye gitti. Her iki ebeveynim de kendi ailelerinde eğitim görmüş ilk nesil kolejlilerdi.

Annem emekli olmadan önce Rus edebiyatı alanında çevirmen ve araştırmacıydı. Sonra benim kuşağımı düşünüyorum, doktora derecesine sahip bir üniversite profesörüyüm. Öğretmenlik ve yazarlık yapmak için dünyayı dolaştım. Anneannem ve anneme göre daha hırslı, daha idealist ve daha özgüvenliyim. Çin tarihinde son derece özel bir anda büyüdüğüm için çok minnettarım.

“Canlandırılan kadının bir aile yükümlülüğü olması

gerekmediğiydi. Yani kültürel anlamda Jiang Qing çok daha ileriydi...” – Bai Di. / Foto: Jiang Qing ile Zhang Chunqiao

Egemen olan ideoloji, kadınların gökyüzünün yarısını tutmasıydı; erkeklerin yapabildiğini kadınlar da yapabilir şeklinde bir düşünce hakimdi. Bunlar belki kulağa içi boş sloganlar gibi gelebilir; ama o dönemi gerçekten kendime inanarak; kendi hayatımda ve diğer insanların hayatlarında değişiklikler yaratma yeteneğime inanarak yaşadım. Sonrasında ailenin dördüncü neslini düşünüyorum. Benim kızım yok, bu yüzden yeğenimi örnek olarak vereceğim. Kendisi şu anda yaklaşık 26 yaşında, üniversite diploması ve Çin’de çok yüksek ücretli bir işi var. Görünüşe göre tek ilgilendiği şey marka çantalar ve giysiler. Kimin parası var, kimin marka çantaları var, orada nasıl bir koca var böyle şeylerden bahsetmeyi seviyor. Şimdi ona bakıyorum ve şu anda başka bir nesil olduğunu görüyorum, Çin’de buna “80 sonrası” deniyor; enerjisinin çoğunu bu tüketim kültürüne harcayan bir nesil... Ben gençken toplumsal idealimiz diğer insanlar için iyi bir şeyler yapmak, dünyayı daha iyi bir sisteme dönüştürmek için çalışmaktı, bu doğrultuda kendimizi feda etmeye hazırdık. Ve hepimiz toplumsal zenginliğin adil ve eşit dağılımına inanıyorduk. Ama şu anda Çin’de büyüyen gençler için vaziyet “ben, ben, ben” şeklinde. Bütün bir kültür bunu destekliyor. Ayrıca bugün kadınların rolü açısından temel olarak iyi bir eş olmanız gerektiği düşüncesinin kökleştiğini görebilirsiniz. Şu anda Çin popüler kültürü bu tür tartışmalarla dolu. CCTV’deki kadın programlarında hem sunucular hem de konuklar nasıl bir koca ile mutlu olacağınız meselesine; daha çekici olmak için nasıl daha kadınsı olmanız gerektiği gibi konulara odaklanıyorlar. Toplumun her alanından ünlü kadınlar bu konuları konuşmak için davet ediliyor. Ünlü erkeklerin nasıl iyi bir koca olunacağı hakkında konuştuğu bir program hayal edebiliyor musunuz? Erkeklerle asla böyle bir soru sormazlar.

Li Onesto: Kültür Devrimi sırasındaki şeylerden biri Konfüçyüsçü düşüncenin reddedilmesi ve bunun, feodal ve

ataerkil düşüncenin özellikle kadınlar açısından ne kadar baskıcı olduğuydu. Bundan bahsedip bu durumu şimdikiyle karşılaştırabilir misiniz?

Bai Di: Feodalizme yönelik eleştiriler 20. yüzyılın başında 4 Mayıs Hareketi'nde de vardı. Ancak gerçek yasal reform 1930'larda Çin Komünist Partisi tarafından kontrol edilen Kızıl Sovyet bölgelerinde başladı. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, yeni hükümetin çıkardığı ilk yasa Anayasa değildi, Anayasa 1954'te kabul edildi. **Komünist hükümetin 1950'de çıkardığı ilk yasa aslında Evlilik Yasasıydı. Böylece ilk kez cariyelik sistemi kaldırıldı, görücü usulü evlilikler kaldırıldı, evlilikte kadın ve erkeğin ortak olması gerektiği, kadınların eşit miras ve boşanma haklarına sahip olması gerektiğini söylendi; çok eşlilik, çocuk gelinler ve ayrıca "gayrimeşru çocuk" şeklindeki söylemler yasakladı. Bu yaşananlar tarihte olağanüstü bir andı. İnsanların zihinlerini ve hayatlarını değiştirmede hükümetin toplumsal cinsiyet konularının rolünü nasıl gördüğünü bir düşünün.**

Yeni bir dünya inşa etmek için kadınların özgürleşmesi gerek. Marx'ın dediği gibi, gerçek kurtuluş için herkesi özgürleştirmeniz gerekir. Ve eğer kadınlar özgür değilse, toplumun özgürleştiğini söyleyemezsiniz. Bu durum Çin Komünist Partisi'nin ilericiliğini gösteriyordu. Böylece çıkarılan **ilk yasa Evlilik Yasası**, bir ay sonra çıkarılan **ikinci yasa ise Toprak Reformu** yasası oldu. Temel olarak, 1950'de, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonraki yıl, yeni hükümetin temel olarak odaklandığı gündemini temsil eden iki yasayı görebilirsiniz.

Birincisi, üst yapının değişmesiydi. Çünkü aileler Konfüçyüsçü aile hiyerarşisine o kadar bağlı durumdaydılar ki, bu durum Çin kültürüne o kadar yerleşmişti ki, onu değiştirmek zorundaydınız. Bu yüzden bunun kültürel değişimin bir sembolü olduğunu düşünüyorum.

İkincisi, ekonomik temelin, yani yoksul köylülerin ve onların

toprak mülkiyetinin altyapısındaki değişiklikler gündemdeydi. Sadece ekonomik yapıyı değiştirmiyordunuz, üst yapıyı, insanların fikirlerini de değiştirmek zorundaydınız. Hukuk da üst yapının bir parçasıdır. Yani Mao'nun düşüncesi, sadece ekonomiyi değil, her iki tarafı da değiştirmekti. Öte yandan Deng Xiaoping gibi kapitalizmi geri getirmek isteyenler, yalnızca ekonominin değişmesi ile her şeyin değişeceğini söylediler. Çin Komünist Partisi, en baştan itibaren baskıcı olan eski şeyleri ortadan kaldırmanız gerektiğini görmüştü. Bir diyalektik vardır, bunu her şeyde görebilirsiniz. Evlilik Yasası ile ilgili mesele gibi. Bu süreçte büyük bir direniş yaşandı. Çünkü sadece bir yasa çıkaracaksınız ve sonra da tüm insanlar buna uyacak gibi bir durum yaşanmaz. Yeni sosyalist hükümetin başlangıcından 1966'daki Kültür Devrimi'nin başlamasına kadar, yani 1949'dan sonraki 17 yıl boyunca halen pek çok kadının problemi vardı.

1949'da yeni Çin kurulduğunda, yeni hükümet pek çok zorlukla karşılaştı: Fuhuş, cariyelik, uyuşturucu sorunları. Ve mucizevi bir şekilde, iki ya da üç yıl içinde tüm fahişelik durumu kaldırıldı ve tüm uyuşturucu bağımlıları tedavi edildi. Anneannem bana Harbin'de bu bölgenin nasıl fuhuş yuvası olduğunu ve daha sonra normal bir yerleşim alanı haline geldiğini anlattı. Ne yazık ki bugün o bölge fuhuş "geleneğine" geri dönmüş bulunuyor.

Li Onesto: İlk 17 yılda çok şey değişti ama daha ileri gitmeyi gerekli kılan neydi? Kültür Devrimi, kadın sorunu da dahil olmak üzere hangi sorunları ele almaya çalışıyordu?

Bai Di: Parti ve hükümet içinde yeni ortaya çıkan elitist bir grup vardı. Kültür Devrimi'nde kapitalist yolcular olarak adlandırıldılar ve devrimin hedefi oldular. Bana kalırsa "kapitalist yolcu" yanlış bir adlandırma olabilir. Bunlar aslında toplumdaki eski hiyerarşiye geri dönmeye çalışan insanlardı. Ayrıca, eğitilmiş kişilerin şehirlerde kalmaları gerektiği ve ardından kırsal kesimdeki ebeveynlerini küçük görmeleri gerektiğine dair toplumsal fikirler ortaya

çıkıyordu. Bu durum arada geçen 17 yılın belirtilerinden biriydi ve ardından Kültür Devrimi bundan kurtulmaya çalıştı.

Köylüler, şehirlerde üniversiteye gidecek kadar şanslı olan çocukları için şunları söylerdi: İlk yıl köylülere, ikinci yıl diğer insanlara yetişirler, üçüncü yıl ise ailelerini kırsalda terk ederler. Yani bu şehirlere gönderilen köylü çocuklarında bir değişiklik durumudur. Bu durum, daha büyük sorun ve sosyal meseleler hakkında konuşmak için kullanıldı. Komünist Parti de köylü tabanından geldi. Köylülerin çıkarlarını temsil ediyordu. Yani insanlar onları ülkeyi yönetmeleri için gönderiyorlardı, Pekin'e gidiyorlardı. İlk başlarda iyilerdi. Temel olarak renklerini, değerlerini ve misyonlarını korurlardı. Ama bir süre sonra, ikinci periyotta neden orada olduklarını unutmaya başladılar.

Li Onesto: Bunu, halka hizmet etmesi gerekirken sonradan başka yöne gidenler için bir benzetme olduğunu söylüyorsunuz. Mao ve diğerlerinin onlara kapitalist yolcular demeye başlamasının nedeni, Çin'in gidebileceği iki yol olmasıydı, biri sosyalizme, diğeri ise kapitalizme. Çin'in kapitalist olması gerektiğini söyleyen Deng Xiaoping gibiler de vardı, ve bu yüzden onlara "kapitalist yolcular" deniyordu.

Bai Di: Ancak ben bu insanların kapitalizme gitmek istediklerini sanmıyorum, insanları eski [feodal] geleneklere geri götürmeye çalışıyorlardı, feodalizme geri dönmeye çalışıyorlardı. Çin'de önceden gerçekten kapitalizm yoktu. Ancak Deng Xiaoping, kapitalist sistemi taklit etmek isteyen gerçekten kapitalist bir yolcuydu. Liu Shaoqi de kapitalist sistemi taklit etmeye çalışıyordu.

Li Onesto: Peki ya örnek operaların rolü, kadının rolü, üst yapının önemi? Konfüçyüsçü üstyapının belli bir kadın imajı vardı, sahnedeki mumyalar, güzellikler vb.

Bai Di: Jiang Qing 1965'te bir konuşma yapmıştı ve opera ve edebiyatta reform yapmamız gerektiğini söylemişti. Bu durum,

Kültür Devrimi'nin resmi başlangıcına işaret ediyordu.

Li Onesto: Örnek operalarla yaptıkları şey neden bu kadar devrimciydi?

Bai Di: Araştırmamın konusu da bu. Kültür Devrimi'nden önce, Çin Komünist Partisi'nin siyasi olarak çok agresif olmasına rağmen, kültürel açıdan Partinin halen bir tür muhafazakar eğilim taşıdığını düşünüyorum. Evlilik Yasası kabul edilmişti ve Çin tarihinde büyük bir andı, çok ilerici bir şeydi. Ama kültürel açıdan aynı zamanda çok geleneksel bir şey taşıyordu. Neden bir evlilik yasası? Kadınların halen evlenmesi gerektiği düşünülmüştü. Bu benim argümanım. Jiang Qing'in yaptığı ise bundan daha radikal. Bu yaz Kültür Devrimi operası ve edebiyatı üzerine sunacağım bir makale yazıyorum. Söylemek istediğim şu ki, eski eserlere göre örnek opera ve balelerde cinsiyet rolleri değiştirildi.

Örnek tiyatrolar vurgulanmalıydı, devrim böyle olmalıydı. Kültür Devrimi'ni idealize edemeyiz, ancak bu süreç 600 milyon insanın hâlâ yanlarında bir sürü eski eşya taşıdığı gerçeği sorununu ele almıştı. Başkan Mao, devrimi yalnızca bir nesilde gerçekleştiremeyeceğimizi söylemişti. İkinci ve üçüncü kuşağa sahip olmanız gerekir; halen insanların yanlarında taşıdıkları yükler (bagajları) var. Şu anda bundan bahsetmek çok zor, Kültür Devrimi üzerine çalışan insanlar, örnek operaların tüm bu yanlış imajları ve klişeleri yarattığını söylüyorlar. Evet ne olmuş ki? Herhangi bir sanatsal çalışma elbette belirli imajları ve klişeleri yaratır ve bunları teşvik eder.

Li Onesto: Ve bunu belirli fikirleri desteklemek için kullanılıyorlar...

Bai Di: Aynen öyle. Bazı idealleri teşvik etmek açısından düşünüldüğünde bunun nesi yanlış? Örneğin Kuğu Gölü'ne bakarsanız, bu kadın güzelliğinin kesin bir görünümüdür. O zaman aynı bale biçimini, ancak farklı bir kadın imajını kullandığınızı *Kırmızı Kadın Müfrezesi*'nde ne var? Burada bir

karşılaştırma, bir kontrast var. Jiang Qing, fazlasıyla soyut olan Pekin Operası'nı kullandı. Bu formu belirli bir mesajı, belirli bir görüntüyü taşımak için kullandı. İnsanlar, vay canına bu kadınlar gerçek değil, bir aileleri yok diyordu. Ama mesele de bu işte. Canlandırılan kadının bir aile yükümlülüğü olması gerekmediği idi. Yani bu kültürel anlamda Jiang Qing çok daha ileri idi. Ve şimdi Çin'de kapitalizm altındaki şeylere bakıyorsunuz. Aile kurumu, kadınlar için tamamen yıkıcıdır. Ve kadınların toplam rolü açısından, kendilerinin özgürleşmesi ve toplumsal rolleri açısından aileden çıkmak zorundasınız. Özellikle Çin kültüründe aile kelimesi yüklü bir kelimedir, yüklü bir kavramdır, sizin bir rolünüz ve yükümlülüğünüz vardır.

Li Onesto: ABD kültüründe de bu geçerli, eşitsiz ilişkiler var, yükümlülükler var, ataerkillik var...

Bai Di: Kesinlikle öyle. Kadın aile yapısında asla eşit olamaz. İşte bu Jiang Qing'in fazlasıyla radikal feminizmidir. Dolayısıyla kadınlar ancak anne olmaktan, eş olmaktan kurtulduklarında devrimci olabilirler ve büyük liderler olabilirler. Bunlar Kültür Devrimi'ndeki örnek tiyatronun inşa ettiği görüntülerdir.

Li Onesto: Kültür Devrimi'nin neler başardığı ve sosyalist bir toplumda büyümenin ne anlama geldiğinden biraz daha bahsedebilir misiniz?

Bai Di: Orada büyüdüm ve benim her zaman bir amacım vardı. Eğitim bundan ibaretti. Kapitalizmin her zaman periyodik olarak yaşayacağı türden mali kriz gibi şeyler için endişelenmenize gerek yoktu. Belki iki çift elbisemiz yoktu ama daha fazlasına sahip olmamız gerektiğini de asla düşünmüyorduk. Devamlı olarak alışverişe gitme ihtiyacı gibi bu tür delice arzular yoktu. Kapitalizmin insanların ruhlarında boşluk yaratma konusunda oldukça etkili olduğunu düşünüyorum. Kendini iyi hissetmenin tek yolunun daha fazlasını istemek olduğu öğretiliyor. Çok tüketmeniz

isteniyor. Yetiştiiğim dönemde maddi şeylere çok fazla zaman ayırmadım. Yani daha büyük iyilik için başka şeyler yapmak için enerjimiz vardı. Her türlü konuyu inceledik ve varlığımızın geleceğın bir parçası olduğunu düşündük. Evet, fazlasıyla geleceğē odaklıydık ve odağımız Çin'den daha genişti. Bütün bir insan türüyle ilgiliydi. Bize ilham veren de buydu. Eğitimin bu doğrultuda olması gerektiğini düşünüyorum.

Bazı insanlar bireyselliğē inanır. Ama en önemli şeyin sen olduğunu düşünüyorsan, bu gerçekten de sıkıcı bir hayattır, çünkü senin varlığın başkaları için önemsizdir; ben böyle hissediyorum. O kadar uzun süre hayatta kalamazsın. Kendinizi insanlık tarihine koymalısınız. O zaman hayatın ve varlığın bir anlam taşır. Başkan Mao'nun söylediğē de işte buydu. Doktor Norman Bethune için yaptığđ anma töreninde herkesin öleceğini söylemişti. Ama ölümün anlamı farklıdır. Bazı ölümler Tai Dağı kadar ağırdır. Bazılarının ölümü ise tüy kadar hafiftir. Bethune hayatını bu komünist davaya adadığđ için hepimiz onu hatırlıyoruz, onun ölümü ağırdı. Hepimiz bu şekilde eğitildik. Bir şeyin parçası olduğumuzu hissediyorduk. Bu da hayatınızı ve ölümünüzü daha da anlamlı kılıyor. Şimdi düşününce aslında gençler olarak oldukça derindik. Biz zaten tüm insanlık için yaşam ve ölüm gibi varoluşsal meselelerle uğraşıyorduk.

O zamanlar kapitalist bir toplumda yaşamamıştım, bu yüzden onu sosyalizmle nasıl karşılaştıracığımı da bilmiyordum. Ancak şimdi hem Çin'de hem de ABD'de olanlara baktığımda, o zamanlar her zaman havada olan bir iyimserlik olduğunu düşünüyorum, bizler her zaman iyimserdik. İnsanlar şikayet etmezdi. Şu anda herkes zaten çok fazla şeye sahip olmasına rağmen, yine de şikayet ediyorlar. Kapitalizmde her türlü şey için tüm bu arzular var. Şu anda Çin'e döndüğümde herkes şikayet ediyor ve dertleri yalnızca para, para, para. Sosyalizmde hayattaki amaç para değildi. Lei Feng'in özetle dediğē gibi: "Yemeksiz yaşayamayız ama hayatlarımız yemek için değildir. Daha iyi bir

toplum yaratmak içindir.” Bu ruhu çok iyi özetliyor. Lei Feng, Halk Kurtuluş Ordusu’nda sıradan bir askerdi ve görevdeyken öldü. 22 yıllık kısa ömrünü başkalarına yardım ederek geçirdi. Ve Başkan Mao, 1964’te tüm ülkeye “Yoldaş Lei Feng’den Öğrenin” çağrısında bulunmuştu.